

Ринок праці України в час війни: регіональні аспекти та виклики

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2025.6.2.-5/15>

Провотар Н. І., Богельська О. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна, provotarnat@ukr.net

Надішла: 2 вересня 2025 року

Прийнята: 20 вересня 2025 року

Анотація. Військові дії, урбіцид, втрата житла та роботи зумовили потужну міграцію населення за кордон та вимушені переміщення між регіонами України, що привело до появи нових процесів на ринку праці України та суттєвих змін кон'юнктури регіональних ринків праці. При написанні статті використано порівняльно-статистичний та картографічний методи, групування, кластерний аналіз, метод напівструктурованого інтерв'ю та SWOT-аналіз. Стаття присвячена дослідженню впливу війни на ринок праці України та виявленню викликів і потреб вразливих категорій населення на регіональних ринках праці. В роботі визначено сучасні риси ринку праці України. Виявлено, що особливими і найбільш вразливими категоріями на ринку праці України наразі є молодь, особи з інвалідністю, вимушено переселені особи та учасники бойових дій. Методом кластерного аналізу виділено п'ять кластерів регіональних ринків праці за особливостями працевлаштування, професійного навчання та виконання суспільно корисних робіт вразливими категоріями населення. На основі проведених інтерв'ю з учасниками Фестивалю кар'єри-2025 у Києві визначено проблеми ринку праці та можливості адаптації працівників в умовах війни. Розроблено SWOT аналіз та визначено переваги і недоліки, загрози та можливості ринку праці в час війни.

Визначено, що для подолання викликів ринку праці України важливо зосередитися на перепідготовці та підвищенні кваліфікації робочої сили, а також на створенні стимулів для залучення молоді та повернення кваліфікованих фахівців, які виїхали з країни.

Ключові слова: ринок праці, регіони, вразливі категорії населення, кластерний аналіз, інтерв'ю, війна, Україна

The labor market of Ukraine during the war: regional aspects and challenges

Provotar N. I., Bohelska O. I.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
provotarnat@ukr.net

Abstract. Military actions, uricide, loss of housing and jobs caused a massive migration of the population abroad and forced displacement between regions of Ukraine, which led to the emergence of new processes in the labor market of Ukraine and significant changes in the situation of regional labor markets. When writing the article, comparative statistical and cartographic methods, grouping, cluster analysis, semi-structured interview method and SWOT analysis were used. The article is devoted to the study of the impact of the war on the labor market of Ukraine and the identification of challenges and needs of vulnerable categories of the population in regional labor markets. The paper identifies modern features of the labor market of Ukraine. It was found that the special and most vulnerable categories in the labor market of Ukraine are currently youth, persons with disabilities, forcibly displaced persons and participants in hostilities. Using the cluster analysis method, five clusters of regional labor markets were identified according to the features of employment, vocational training and performance of socially useful works by vulnerable categories of the population. Based on interviews with participants of the Career Festival-2025 in Kyiv, labor market problems and opportunities for workers to adapt to war conditions were identified. A SWOT analysis was developed and the advantages and disadvantages, threats and opportunities of the labor market during wartime were identified. It was determined that to overcome the challenges of the Ukrainian labor market, it is important to focus on

retraining and improving the skills of the workforce, as well as on creating incentives for attracting young people and returning qualified specialists who have left the country.

Keywords: *labor market, regions, vulnerable population groups, cluster analysis, interview, war, Ukraine*

Вступ. Війна вплинула на всі складові людської життєдіяльності в Україні. У зв'язку з демографічною кризою, яка триває 30 років, пандемією COVID 19 та війною, демографічні процеси в Україні набули нових рис і суттєво вплинули на розселення населення та соціально-економічний розвиток регіонів (Provotar, Storozhyk, 2024). Військові дії, урбіцид, втрата житла та роботи та екоцид зумовили потужну міграцію населення за кордон, вимушені переміщення населення в межах регіонів України та між ними, релокацію підприємств. Таким чином, це привело до суттєвих змін кон'юнктури регіональних ринків праці та появи нових процесів на ринку праці України.

У суспільно-географічному розумінні ринок праці – це складна система соціально-економічних відносин, пов'язаних з процесом формування та використання трудових ресурсів, це динамічна система співвідношення попиту і пропозиції, яка постійно коливається під дією багатьох чинників і в сучасних економічних умовах має високий ступінь непередбачуваності (Kalyna, 2010). Основними факторами формування і відтворення робочої сили на ринку праці традиційно є демографічні (природний та механічний рухи населення, його статеві-вікова структура), соціально-економічні (рівень оплати праці, форми організації праці, професійно-кваліфікаційна підготовка працівників), кон'юнктури регіональних ринків праці (галузеві та територіальні співвідношення попиту та пропозиції робочої сили), географічні (географічне положення, рівень урбанізованості території, статус громадського центру регіону) (Mezentsev, et. all, 2014). На функціонування ринку праці суттєво впливають глобальні явища, як цифровізація, пандемії, військові дії, громадянські конфлікти, природні та техногенні катастрофи. Власне, чинник впливу війни є наразі визначальним для функціонування ринку праці України (Libanova, Rozniak, Tymbal, 2022; Tomchuk, 2023; Blyzniuk, Yatsenko, 2024). Його вплив швидко проявляється через виклики, проблеми та загрози, насамперед, на локальних та регіональних ринках праці (Tomchuk, 2023; Blyzniuk, Yatsenko, 2024).

До початку активної фази війни в Україні ринок праці характеризувався деструктивними тенденціями та значними асиметріями розвитку (Human Development in Ukraine, 2021). До актуальних належали такі асиметрії: якості пропозиції робочих місць; продуктивності та оплати праці; професійної кваліфікації та навичок; демографічної асиметрії пропозиції робочої сили до попиту на неї; мотивації мобільності та моделей поведінки робочої сили; здатності регіональних ринків праці до підтримки людського розвитку (Tomchuk, 2023). З 2022 р. на ринку праці України основними загрозами стали: посилення напруження на ринку праці внаслідок бойових дій; поглиблення галузевих та освітньо-професійних диспропорцій на ринку праці внаслідок руйнування виробничих ланцюгів, погіршення умов для підприємництва; втрата значної частки потенціалу базових галузей промисловості та аграрного сектору; поширення довготривалого безробіття; низька дієвість мотиваційних та стимулюючих чинників; недостатній рівень трудової мобільності та низький рівень її ефективності; низький рівень адаптивності суб'єктів ринку праці до нових вимог; зміна вікової структури робочої сили (Tomchuk, 2023; Blyzniuk, Yatsenko, 2024).

Метою дослідження і написання статті є аналіз впливу війни на ринок праці України та виявленню викликів і потреб вразливих категорій населення на регіональних ринках праці. Для реалізації мети визначено такі дослідницькі завдання: окреслити нові риси ринку праці України в час війни; здійснити кластеризацію регіональних ринків праці за особливостями працевлаштування, професійного навчання та виконання у суспільно корисних роботах вразливих категорій населення.

Матеріали і методи досліджень. Для розуміння ситуації на ринку праці України в умовах війни за відсутності достатньої кількості даних офіційної статистики, актуальності набуває

використання різних підходів та методів виявленню викликів і потреб вразливих категорій населення на регіональних ринках праці. В умовах військового стану в Україні, коли не відбувається оприлюднення статистичної інформації, у дослідженні ми використали наявні у відкритому доступі статистичні дані за 2022-2025 рр. в розрізі регіональних ринків праці, а також результати власних досліджень, отримані за допомогою інтерв'ювання роботодавців.

Аналіз сучасних рис і викликів на ринку праці України в умовах війни здійснювався з використанням порівняльно-статистичного та картографічного методів дослідження. Для ідентифікації територіальних відмін працевлаштування вразливих категорій населення було використано кластерний аналіз. На основі проведених інтерв'ю з роботодавцями було визначено основні проблеми та сучасні риси ринку праці, проаналізовано досвід різних компаній щодо вирішення проблеми дефіциту кадрів у період війни. В дослідженні також було використано метод SWOT-аналізу, завдяки якому було проведено оцінку сильних і слабких сторін ринку праці України, а також можливостей і загроз.

Результати та їх аналіз. Ринок праці в Україні почав формуватися з 1991 року. Його становлення відбувалося під впливом організаційно-правових, економічних, соціальних, демографічних та психологічних факторів, які діяли через призму специфічної соціально-економічної ситуації, що характеризувалася економічними реформами, формуванням багатоваріантних відносин власності, розшаруванням населення за рівнем доходів (Provotar, 2023). Саме тому ринку праці України були притаманні як закономірні, так і специфічні риси та тенденції розвитку. Щодо класичних тенденцій, то наприклад, на ринку праці України постійно відбувається перерозподіл робочої сили між видами діяльності із стабільним поступовим переміщення працівників з виробничих галузей до сфери послуг. Наразі ринок праці в Україні характеризується рядом ознак та має свої особливості.

У 2014 р. розпочалась війна з РФ, через що вже через рік в регіонах України відбулось погіршення демографічних показників. Пандемія Covid 19 також негативно вплинула на демографічні показники підвищенням рівня смертності. Наразі наявна сукупність чинників, які здатні суттєво поглибити демографічну кризу в Україні: зростання смертності, спричинене війною, масові внутрішні переміщення населення, активізація еміграційних процесів, а також значне скорочення рівня народжуваності. Зокрема, у 2022 р. кількість новонароджених була майже на 25% меншою, ніж у 2021 р. (State Statistics Service of Ukraine, 2022), внаслідок війни понад 6,5 млн українців були змушені залишити країну. Отже, особливістю функціонування ринку праці України в умовах війни є глибока демографічна криза, що негативно позначається на відтворенні та пропозиції робочої сили як у галузевому, так і в регіональному аспектах.

Масштаби міжнародної трудової міграції в Україні оцінити було завжди проблематично через відсутність системи реального обліку трудових мігрантів. Щодо легальних мігрантів, то використовувалися різні показники та методи ведення статистичних баз даних, тому різні джерела по-різному оцінювали кількість трудових мігрантів (Mezentsev, et. all, 2014). Щодо оцінки обсягів нелегальної трудової міграції, то наявними були лише експертні оцінки та результати опитувань, опосередковані оцінки органів правопорядку. Основними мотивами зовнішньої трудової міграції українців до 2014 р. були економічні та соціально-психологічні: низька зарплата з величезним розривом в оплаті праці за різними професіями, у державних та приватних структурах; безробіття та відсутність джерел доходу для забезпечення добробуту сім'ї; нерозвиненість малого бізнесу; великий попит на робочу силу в країнах притягання трудових мігрантів з України; дискомфорт від загальної політичної та економічної нестабільності; безперспективність та безправність жителів сільської місцевості; етнічні, культурні, родинні зв'язки; «суспільна мода» на міграцію, позивний імідж трудового мігранта (Provotar, 2023). Наразі демографічні тренди та міграції українців за кордон є визначальними у своєму впливі на функціонування ринку праці, зумовлюючи дефіцит робочої сили, проблему відсутності кваліфікованої робочої сили, дефіцит чоловічої робочої сили для зайнятості у сферах, які традиційно вважаються сферами «чоловічої»

зайнятості. При цьому, в умовах війни оплата праці в Україні залишається низькою, а масштаби поширення неформальної зайнятості населення, насамперед, у сільськогосподарському виробництві, будівництві, наданні дрібних послуг, не скорочуються.

Важливим чинником, що суттєво впливає на відновлення регіональних ринків праці під час війни, є переміщення бізнесу в межах країни. До 2023 р. близько 7,8 тис. бізнесів змінили свою первинну географію реєстрації. 22% усіх релокованих бізнесів перемістилася до Києва, по 10% компаній обрали для нового місця ведення діяльності Харківську та Одеську області (7,820 companies relocated ..., 2023). Наступні роки масштаби були значно меншими.

Війна в Україні суттєво вплинула на кон'юнктуру регіональних ринків праці. Так, у 2014 р. спостерігалось скорочення рівня зайнятості та зростання рівня безробіття у східних регіонах (Донецькій, Луганській областях), що значною мірою було зумовлене потоками внутрішньо переміщених осіб до інших регіонів України. Наразі активні бойові дії ведуться на територіях, де працювало близько 10 млн осіб (Millions of Ukrainians lost their jobs ..., 2022). У 2022 р. щонайменше 3-4 млн українців втратили роботу. Внаслідок повномасштабної агресії РФ було зруйновано велику кількість підприємств, у тому числі стратегічно важливих промислових об'єктів, що забезпечували стабільні робочі місця. У 2025 р. рівень безробіття в Україні за різними методиками оцінюють у 14-17% (State Statistics Service of Ukraine, 2025). Після 24 лютого 2022 р. кількість безробітних в Україні не зростає. Так, у листопаді 2023 р. офіційно зареєстрованими безробітними були 215 тис. осіб, що було на третину менше, ніж у березні 2022 р. (Millions of Ukrainians lost their jobs ..., 2022). Кількість офіційно зареєстрованих безробітних в період активної фази війни зменшилось унаслідок мобілізації до лав ЗСУ та зняття з обліку тих, хто мігрували за кордон.

Наразі вести мову про зайнятість та безробіття на ринку праці України та її регіонів. Загалом не всі, хто втратили роботу, стали безробітними і є припущення, що частина працюють неофіційно, а дослідження щодо масштабів неофіційної зайнятості українців наразі не проводяться. До початку активної фази війни кількість зайнятих у тіньовому секторі оцінювалася у 3 млн, з яких 1,7 млн були незареєстрованими підприємцями, тому існує ймовірність, що частина безробітних українців живуть за рахунок альтернативних джерел доходу, зменшення споживчих витрат, допомоги від родичів або друзів, продажу продукції з власних городів, тимчасових підробітків чи підтримки з боку волонтерів (Labor force in Ukraine ..., 2023). Аналітика «Opendatabot» свідчить, що самозайнятість набирає популярності серед українців: у 2023 році було зареєстровано понад 300 тис. нових фізичних осіб-підприємців, що на 7% перевищує показник 2021 р. (Recovery of the labor market ..., 2024).

На початок 2024 р. ринок праці України за окремими показниками практично досяг рівня лютого 2022 р., зокрема, кількість вакансій відновилося на 93%. Однак процес цього відновлення має регіональні відміни: найбільше зростання кількості оголошень про роботу зафіксоване в Закарпатській області, де показник сягнув 155%, Івано-Франківській (146 %), Хмельницькій (125 %), Львівській, Вінницькій, Рівненській, Волинській та Чернівецькій областях, де показники складають понад 115% (Recovery of the labor market ..., 2024). Утім, процес характеризується суттєвою територіальною диференціацією рівнів працевлаштування. Лідерами за рівнем працевлаштування серед безробітних є західні регіони, зокрема, Закарпатська та Івано-Франківська області, а також місто Київ. Натомість східні регіони, особливо ті, що перебувають поблизу зони бойових дій (зокрема Луганська, Донецька, Херсонська і Миколаївська області), демонструють низький рівень працевлаштування.

Наразі суттєві трансформації на ринку праці України відбуваються під впливом вимушено переселених осіб (ВПО). Цей вплив простежується як у межах попередніх місць проживання ВПО, так і у регіонах, куди вони перемістилися. За даними Інформаційно-обчислювального центру Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України на 7 серпня 2025 р. офіційно було зареєстровано 4 млн 569 тис. ВПО (Information and Computing Center of the Ministry of Social Policy of Ukraine, 2025). За оцінками ІДСД ім. М. В. Птухи НАН

України, на середину квітня 2022 р. чисельність тих, хто вимушено змінив місце проживання у межах України внаслідок збройної агресії РФ, становила 5,0-5,5 млн осіб, переважна частина з яких перебувала у західних областях (Libanova, Pozniak, Tsymbal, 2022). За оцінками Міжнародної організації з питань міграції в Україні налічується 3 млн 665 тис. ВПО (International Organization for Migration, 2025). Частка ВПО серед офіційно зареєстрованих безробітних зросла з 1% (приблизно 2,6 тис. осіб до початку активної фази) до 8%. ВПО розглядаються як потенційний трудовий резерв, здатний сприяти активізації місцевої економіки, заповненню вакансій і підтримці розвитку малого та середнього бізнесу (Tomchuk, 2023), а однією з найактуальніших проблем на ринку праці сьогодні є їх адаптація та працевлаштування.

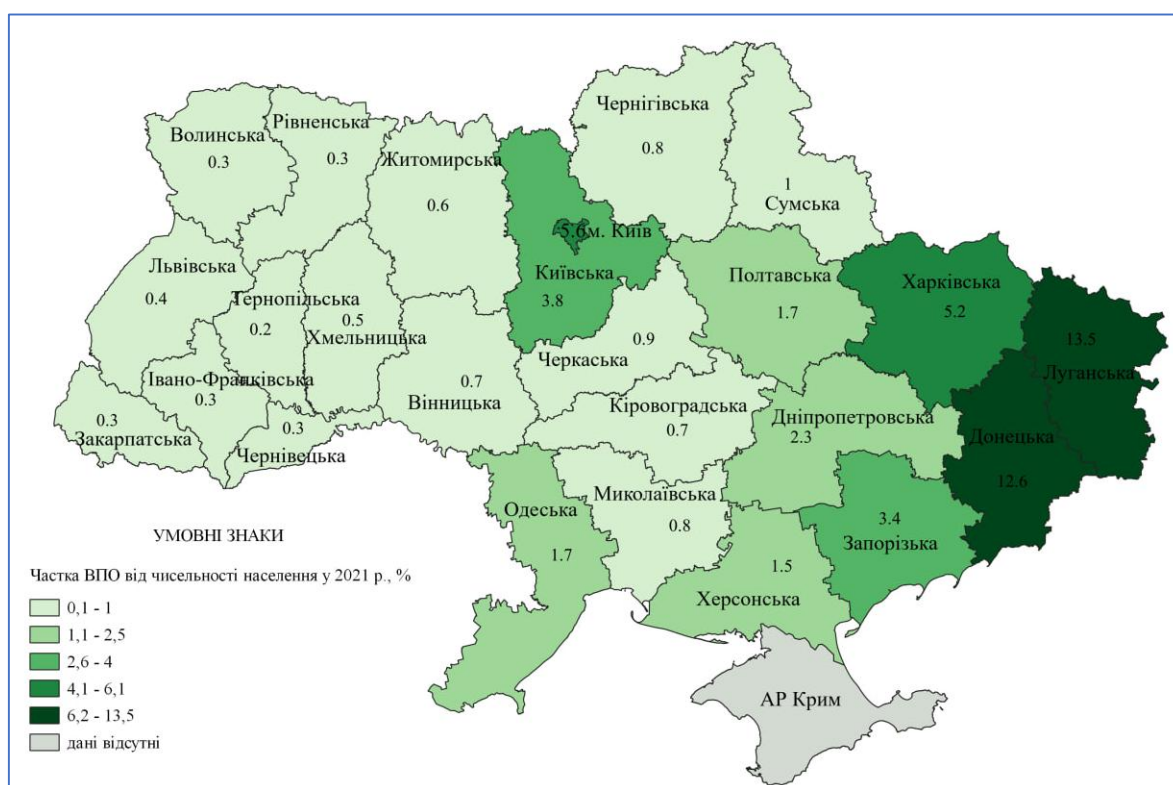

Рис. 1. Частка ВПО до чисельності населення регіонів України у 2021 р. (складено за даними International Organization for Migration, 2025).

На рис. 1 та рис. 2 відображена територіальна диференціація ВПО у відсотках до чисельності населення регіонів. У 2021 р. найвищими частками ВПО характеризувалися східні області, насамперед, Донецька та Луганська, а також прилеглі регіони як сусідні території, до яких перемістилося населення. У 2022 р. ситуація суттєво змінилась, кількість ВПО у різних регіонах України різко зросла і це суттєво вплинуло на напруженість на регіональних ринках праці. Найвищою ця частка була у Київській області, значна вона у областях, які прилеглі до зони бойових дій або на території яких ведуться бойові дії. Суттєво збільшилась частка ВПО у центральних регіонах, а також у західних регіонах України, що пов'язано з їх близькістю до кордону (Bohelska, 2024).

Варто зазначити, що ВПО наразі мають доволі багато проблем з працевлаштуванням: відсутність вакансій, що відповідають їхній кваліфікації або освітньому рівню; надто низька заробітна плата на доступних робочих місцях; упереджене ставлення роботодавців; відсутність необхідних професійних навичок чи досвіду, які відповідають потребам роботодавців.

Особливістю ринку праці України є необхідність залучення до нього вразливих груп населення, які наразі є потужним прошарком і формують потенціал на регіональних ринках

праці за умови створення належних умов зайнятості. Особливими і найбільш вразливими категоріями на ринку праці України наразі є молодь, особи з інвалідністю, вимушено переселені особи та учасники бойових дій.

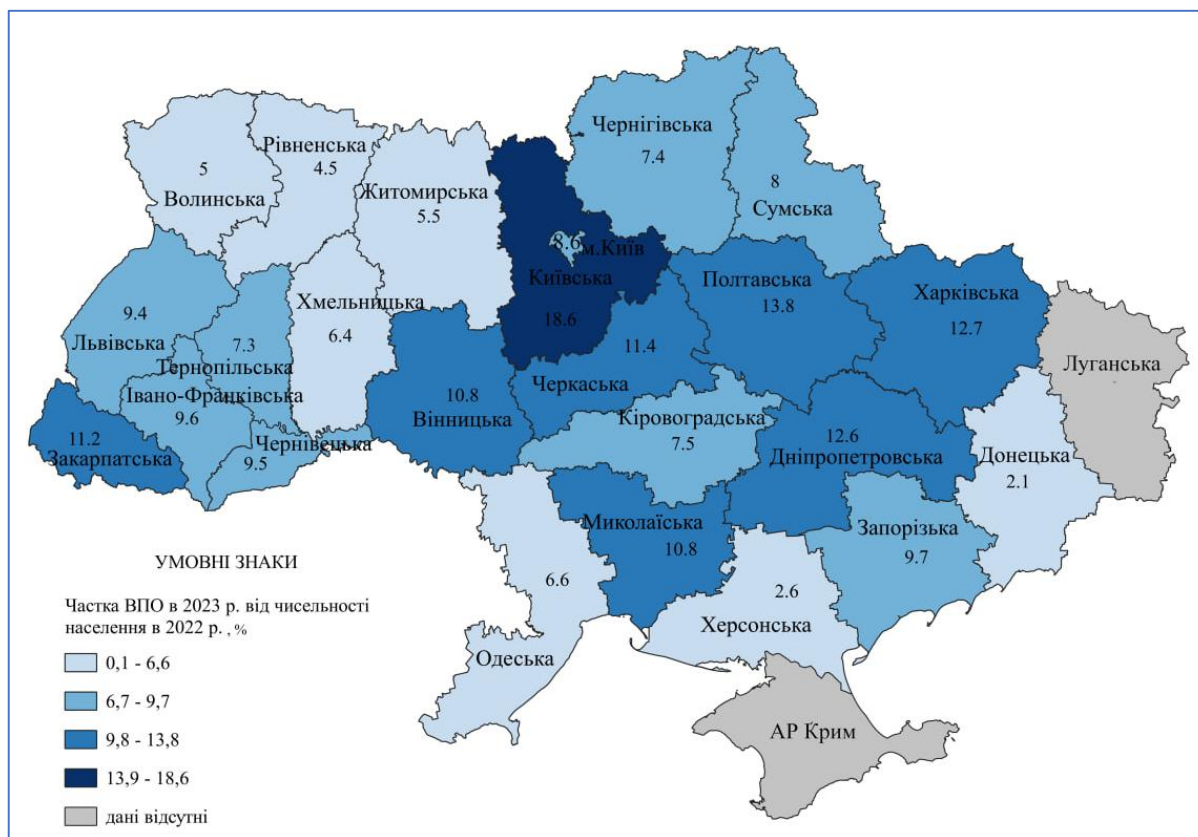

Рис. 2. Частка ВПО до чисельності населення регіонів України у 2023 р. (складено за даними International Organization for Migration, 2025).

Залучення на ринок праці вразливих категорій населення в умовах демографічної кризи набуває надзвичайної важливості в багатьох країнах світу. Для України актуальність цього питання посилюється збільшенням вразливих груп населення за рахунок поранення, каліцтва та інвалідизації через воєнні дії (Blyzniuk, Huk, Teriukhanova, 2025).

На основі абсолютних даних (State Statistics Service of Ukraine, 2025) було здійснено обрахунок ряду відносних показників: частка працевлаштованих безробітних; частка тих, хто пройшли професійне навчання, до кількості безробітних; частка тих, хто направлялись на суспільно корисні роботи, до кількості безробітних; частка молоді до кількості безробітних; частка працевлаштованої молоді до кількості безробітної молоді; частка молоді, що проходила професійне навчання, до кількості безробітної молоді; частка працевлаштованих осіб з інвалідністю до кількості безробітних з інвалідністю; частка працевлаштованих вимушено переселених осіб до кількості безробітних вимушено переселених осіб; частка працевлаштованих учасників бойових дій до кількості безробітних учасників бойових дій. Для розуміння ситуації на регіональних ринках праці для аналізу ми використали метод кластерного аналізу і отримали дендрограму кластеризації регіонів (рис. 3). Аналіз дендрограми кластеризації дав можливість виділити 5 кластерів регіонів з особливою ситуацією щодо працевлаштування, професійного навчання та залучення до виконання суспільно корисних робіт молоддю, особами з інвалідністю, вимушено переселеними особами та учасниками бойових дій (Bohelska, 2025).

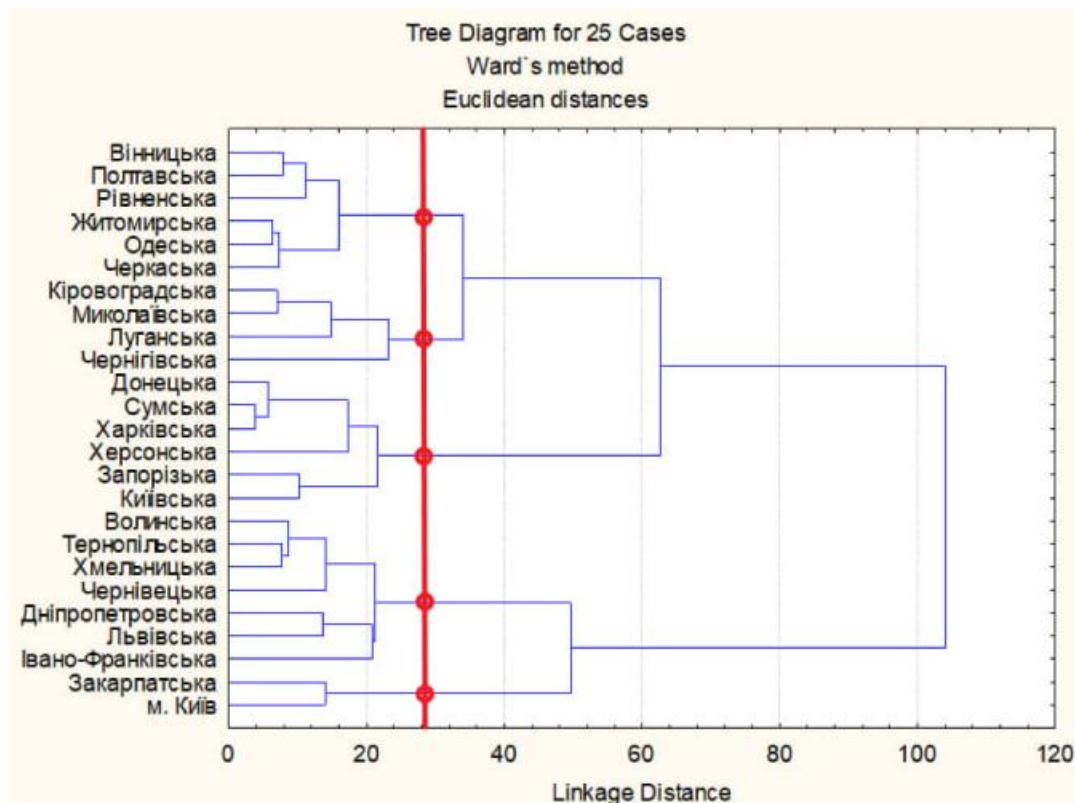

Рис. 3. Дендрограма кластеризації регіонів України за показниками працевлаштування та професійного навчання молоді, осіб з інвалідністю, вимушено переселених осіб, учасників бойових дій, 2024 р.

Кластер 1. Місто Київ та Закарпатська область: характеризується найвищими показниками працевлаштування вимушено переселених осіб (м. Київ 42,1%, Закарпатська область 30,6%); високими показниками працевлаштування осіб з інвалідністю, учасників бойових дій, молоді та високими показниками працевлаштування безробітного населення в цілому. Це зумовлено столичним статусом Києва, а також релокацією підприємств та вищим рівнем безпеки життєдіяльності у Закарпатській області.

Кластер 2. Івано-Франківська, Львівська, Дніпропетровська, Чернівецька, Хмельницька, Тернопільська та Волинська області. Ці регіони характеризуються високими показниками працевлаштування безробітних (зокрема найвищий показник у Чернівецькій області – 26,6%), значними показниками частки безробітних, що пройшли професійне навчання (найвищим цей показник у Львівській області – 9,7%) в цілому та молоді. При цьому частки участі у суспільні роботи в регіонах цього кластеру є найнижчими.

Кластер 3. Черкаська, Одеська, Житомирська, Рівненська, Полтавська та Вінницька області. Області з переважно промислово-аграрною спеціалізацією, які прийняли велику кількість вимушено переселених осіб. Вони мають середній рівень працевлаштування безробітних, що варіюється від 11,3% до 14,7%, значною є частка безробітних, що пройшли професійне навчання. Проте в регіонах цього кластера порівняно низькі показники працевлаштування вразливих груп населення.

Кластер 4. Київська, Запорізька, Херсонська, Харківська, Сумська та Донецька області. Регіональні ринки праці цих областей характеризуються середніми показниками працевлаштування, а Херсонська область має один з найнижчих показників серед усіх областей – 4,1%. Проте цей кластер характеризується найвищими показниками тих, хто беруть участь у суспільно корисних роботах, що пов'язане із значними пошкодженнями. Варто

зазначити, що ці регіони мають високу частку працевлаштованих ВПО, зокрема, найвища вона у Київській області – 21,9% (цей показник вищий тільки у м. Київ).

Кластер 5. Чернігівська, Луганська, Миколаївська та Кіровоградська область. Вони характеризуються доволі низькими показниками працевлаштування безробітних, дуже низькою часткою тих, хто пройшли професійне навчання, високими показниками безробіття молоді (зокрема, у Кіровоградській області ця частка є однією з найвищих в Україні).

Глобальною проблемою ринку праці України став дефіцит робочої сили на регіональних ринках праці. Від дефіциту кадрів найбільшою мірою потерпають роботодавці у західних регіонах України, у прифронтових регіонах, де проблема пов'язана із відносним знелюдненням територій. Причинами цього є мобілізація та бойові дії, масова внутрішня та зовнішня міграція, руйнування бізнесів і інфраструктури в зоні бойових дій, демографічні втрати та розриви у системі навчання/перепідготовки. За результатами опитування менеджерів, які працюють в компаніях-членах Європейської Бізнес Асоціації, було зазначено, що 75% підприємств мають проблему, пов'язану з дефіцитом кадрів (Millions of Ukrainians lost their jobs ..., 2022). За оцінками Міністерства економіки України, брак кадрів на ринку праці України сягає майже 30%. Серед способів подолання кадрового дефіциту наразі виділяють утримання персоналу підвищенням заробітної плати та найм осіб пенсійного віку (State Employment Service, 2025). Найбільшою мірою це торкнулося сільського господарства (особливо у постраждалих/фронтових регіонах), медичної сфери через від'їзд кадрів закордон та збільшення потреби у медичних послугах, сфери послуг (зокрема, ресторанного обслуговування), будівництва та інфраструктури. У 2024-2025 рр. найбільші частки вакансій мали переробна промисловість (22% всіх вакансій), охорона здоров'я (13,6%), транспорт і складське господарство (9,4%), водопостачання і каналізація (7,6%), постачання електроенергії, газу (6,3%), освіта (5%) (State Employment Service, 2025).

Ще однією особливістю ринку праці України є те, що до лав ЗСУ долучились жінки. Майже 3 тис. жінок обіймають керівні офіцерські посади, а ще близько 2 тис. – керівні посади у сержантсько-старшинському складі. Хоча обов'язки з догляду за дітьми часто впливають на рішення жінок щодо служби, це не стало нездоланною перешкодою, понад 18 тис. жінок-військовослужбовиць мають неповнолітніх дітей (56% of new sole proprietorships ..., 2023).

Для глибшого пізнання проблем ринку праці України було проведено ряд інтерв'ю із учасниками Фестивалю кар'єри, що відбувся в Експоцентрі України 22-25 травня 2025 р. «Фестиваль кар'єри» зібрав понад 100 тис. відвідувачів, середній вік яких становив 28 років. Учасникам, які представляли свої компанії на Фестивалі, було задано такі питання: які зміни ви спостерігаєте на ринку праці у вашій галузі після початку війни? які наразі проблеми є найсуттєвішими на ринку праці згідно вашого досвіду? чи впроваджували ви програми адаптації або підтримки для працівників? Проведені інтерв'ю підтвердили, що наразі основними рисами ринку праці є:

- кадровий дефіцит і конкуренція за персонал;
- постійно зростає запит на якісну підготовку та адаптацію персоналу, зокрема щодо роботи в умовах підвищеного ризику;
- проблемами ринку праці є також недостатній рівень підготовки кадрів та дисципліни, нестача мотивації у частини кандидатів, зокрема серед молоді;
- у зв'язку з мобілізацією частини чоловіків, на ринку праці зросла частка жінок у тих сферах зайнятості, які вважалися чоловічими;
- ще одним викликом на ринку праці є психологічна втома, пов'язана з війною, що впливає на працездатність, емоційний стан та адаптацію працівників на новому місці;
- компанії активно працюють над системами адаптації та підтримки працівників.

Ринок праці в Україні в період війни, беззаперечно має безліч викликів, проте також він демонструє швидку адаптацію та отримує певні можливості для розвитку. Враховуючи це, є доцільним застосування SWOT-аналізу (рис.4), який дає можливість визначити сильні та

слабкі сторони, а також оцінити, якими є можливості для ринку праці та загрози, що можуть стати завадою його відновлення та розвитку

Рис. 4. SWOT-аналіз ринку праці України у період війни

Аналізуючи сильні сторони ринку праці в Україні, в першу чергу варто зазначити високий рівень освіченості населення, що позитивно впливає на забезпечення ринку кваліфікованою робочою силою. Також це гнучкі умови праці, адаптивність працівників, активна підтримка бізнесу. Варто зауважити, що загалом в період війни багато людей втратили роботу, проте зросла кількість різноманітних перекваліфікаційних програм, є багато можливостей спробувати себе в новій сфері та отримати нову професію. Окремо слід відзначити активізацію жіночої праці, що відкриває додатковий кадровий потенціал та дає простір для розвитку жінок.

Проте, ринок праці має низку суттєвих слабкостей. Найбільшою проблемою наразі є високий рівень міграції робочої сили, що беззаперечно призводить до втрати кваліфікованих кадрів та спричиняє проблеми з пошуком працівників. Впродовж війни з України виїхало багато людей працездатного віку і у зв'язку з цим виник професійно-кваліфікаційний дисбаланс. Викликами залишаються високий рівень тіньової зайнятості, нерівномірний розподіл робочої сили за регіонами, нестабільна економічна та соціальна ситуація. Незбалансованість між попитом і пропозицією, зростання безробіття, зокрема серед ВПО, а також дефіцит кадрів у критично важливих секторах економіки свідчать про поглиблення проблем та потребу у системних реформах, а психологічні наслідки війни, недостатня підтримка молодих спеціалістів та низький рівень заробітної плати лиш посилюють соціальну напругу. За оцінками експертів ВООЗ, внаслідок війни понад 8 млн українців можуть зіткнутися з такими психічними розладами, як депресія, тривожний розлад і посттравматичний стресовий синдром (A quarter of citizens may need help ..., 2023).

Незважаючи на всі слабкості, існує широкий спектр можливостей для ринку праці. Серед них відновлення економіки та реконструкція інфраструктури, що створить нові робочі місця у різних сферах. Хоч багато українців виїхали, проте можливе повернення частини з них з-за кордону з новими навичками та досвідом, що сприятиме підвищенню професійних навичок. Перспективним напрямком є популяризація самозайнятості та підприємництва, розвиток соціального підприємництва. Особливу увагу варто приділити розвитку цифрової економіки, віддаленої роботи, інвестиціям у військово-промисловий комплекс та стимулюванню інновацій. Водночас при оцінюванні ринку праці України варто не забувати про можливі суттєві загрози. Насамперед, це тривалі воєнні дії з негативним впливом на демографічну ситуацію, економіку країни та загалом відчуття стабільності. Посилення демографічної кризи, можливий масовий виїзд чоловіків за кордон, інфляційні процеси та нестабільна соціально-економічна і безпекова ситуація можуть призвести до поглиблення кадрової нестачі. Також існують загрози підвищення рівня конкуренції за працівників, погіршення ситуації у зв'язку із старінням та скороченням населення.

Висновки. Війна в Україні радикально трансформувала ринок праці: з одного боку, відбулися втрата робочих місць та зростання безробіття, а з іншого, суттєвий дефіцит працівників через мобілізацію, міграцію та демографічні тренди. Подолання цієї протилежності вимагає адресних політик професійної перепідготовки, підтримки повернення працівників і великомасштабної програми відбудови від органів державної влади та бізнесу.

У результаті проведеного дослідження виявлено низку актуальних тенденцій, які визначають характер сучасного ринку праці в Україні. Серед них – поглиблення регіональної диференціації різних процесів, значні чисельно та тривалі в часі зовнішні мірації та вимушені переміщення, які зумовили скорочення чисельності економічно активного населення, а також дефіцит кадрів різної кваліфікації. На фоні загального поступового відновлення чітко окреслюється нерівномірність можливостей для працевлаштування як у розрізі регіонів, так і для окремих вразливих груп населення. Основними факторами, що впливають на ці диспропорції, залишаються безпекова ситуація, економічна спроможність регіонів, ефективність роботи місцевих інституцій, доступність підтримки та рівень адаптації соціальних програм. Розв'язання проблеми нерівності на ринку праці потребує як загальнонаціональних стратегій з урахуванням регіональної специфіки, так і підтримки локальних ініціатив, здатних створити умови для інклюзивного соціально-економічного зростання.

Подолання викликів, спричинених війною, потребує впровадження гнучкої регіональної політики зайнятості з врахуванням особливостей ринку праці кожного регіону, підтримки професійної адаптації внутрішньо переміщених осіб, розвитку освіти дорослих та цифрових навичок, стимулювання створення нових робочих місць у безпечних регіонах. Суспільно-географічний аналіз впливу війни на ринки праці регіонів дозволяє не тільки розуміти сучасні виклики, але й розробляти стратегії розвитку повоєнної відбудови України.

References

- A quarter of citizens may need help: how the war affects the mental health of Ukrainians. (2023). <https://barnews.city/articles/271895/yak-vijna-vplivae-na-psihichne-zdorovya-ukrainciv-> (In Ukrainian).
- Blyzniuk, V., Huk, L., & Teriukhanova, I. (2025). Reintegration of persons with disabilities into the labor market as a condition for the solidarity of Ukrainian society. *Economy of Ukraine*, 68(2), 71–89. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.02.071> (In Ukrainian).
- Blyzniuk, V. V., & Yatsenko, L. D. (2024). Labor market of Ukraine under war conditions. <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6356/13392-1> (In Ukrainian).

- Bohelska, O. I. (2024). The impact of internally displaced persons on the functioning of regional labor markets in Ukraine. Collection of materials «*Shevchenko Spring – 2024: Geography*», Kyiv, pp. 116–118. (In Ukrainian).
- Bohelska, O. I. (2025). Vulnerable population categories in the labor market of Ukraine. Collection of materials «*Shevchenko Spring – 2025: Geography*», Kyiv, pp. 162–164. (In Ukrainian).
- Employment of internally displaced persons through employment centers: what problems do IDPs face? (2023). <https://www.helsinki.org.ua/articles/pratsevlashtuvannia-pereselentsiv-cherez-tsentry-zayniatosti-z-iakymy-problemamy-stykaiutsia-vpo/> (In Ukrainian).
- Information and Computing Center of the Ministry of Social Policy of Ukraine. (2025). <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>
- International Organization for Migration. (2025). Ukraine. <https://dtm.iom.int/ukraine>
- Human Development in Ukraine. Priorities of national policy for minimizing the asymmetry of the Ukrainian labor market. (2021). Kyiv, 210 p. (In Ukrainian).
- Kalyna, A. V. (2010). Labor market. Kyiv. 216 p. (In Ukrainian).
- Labor force in Ukraine: how does the war affect its future? (2023). <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/8/700951/> (In Ukrainian).
- Libanova, E. O., Pozniak, O., & Tsymbal, O. (2022). Scale and consequences of forced migration of the population of Ukraine as a result of armed aggression of the Russian Federation. *Demography and Social Economy*, 48(2), 37–57. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037> (In Ukrainian).
- Mezentsev, K. V., Mezentseva, N. I., Saichuk, V. S., & Mostova, I. O. (2014). Geography of labor: modern concepts and labor markets of regions. Kyiv. 190 p. (In Ukrainian).
- Millions of Ukrainians lost their jobs because of the war. (2022). <https://epravda.com.ua/publications/2022/12/8/694732/> (In Ukrainian).
- Provotar, N. (2023). Geography of labor and gender. Kyiv. 64 p. URL: https://geo.knu.ua/wp-content/uploads/2023/04/provotar_geografiya-praczi-ta-genderu_navchalno-metodychnyj-kompleks_2023.pdf (In Ukrainian).
- Provotar, N., & Storozhyk, D. (2024). Spatial and temporal aspects of demographic and migration processes in the regions of Ukraine. *Constructive Geography and Rational Use of Natural Resources*, 5(2), 19–27. DOI: <https://doi.org/10.17721/2786-4561.2024.5.2.-3/8> (In Ukrainian).
- Recovery of the labor market in Ukraine under war conditions: regional aspects. (2024). URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni> (In Ukrainian).
- State Employment Service (2025). URL: <https://dcz.gov.ua/>
- State Statistics Service of Ukraine. (2025). URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
- Sudakov, M., & Lisohor, L. Labor market of Ukraine 2022–2023: state, trends, and prospects. URL: https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ebrd_ukraine-lm-1.pdf (In Ukrainian).
- Tomchuk, O. (2023). Analysis of labor market development trends in Ukraine: key changes and challenges of wartime. *Innovation and Sustainability*, 2, pp. 110–119. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.110.119>
- 56% of new sole proprietorships in Ukraine in 2023 were opened by women. (2023). https://opendatabot.ua/analytics/businesswoman-in-war-2023?fbclid=IwAR0ycIS3YX8r8ivxSGUyTywiJrJoy0TEuKoNFiXoo3dd4R_YJdBIQr5Pf_w (In Ukrainian).
- 7,820 companies relocated within Ukraine since the beginning of the full-scale invasion. (2023). <https://opendatabot.ua/analytics/relocation-in-war-2> (In Ukrainian).